

INGEKOMEN 18 FEB. 2019

Provincie Noord-Holland
Aan de leden van Gedeputeerde Staten en
Provinciale Staten

Postbus 3007
2001 DA HAARLEM

Uw kenmerk:

Onderwerp:
Waddenmozaïek

Ons kenmerk:
20190215LV/AR4

Datum:
15 februari 2019

Geachte leden van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten,

Eind vorig jaar werden wij verrast door het nieuwsbericht omtrent de financiering van het onderzoeksvorstel Waddenmozaïek door het Waddenfonds. Na bestudering van het voorstel maken wij ons zorgen om de wetenschappelijke kwaliteit en objectiviteit van het onderzoek en verzoeken wij u om een onafhankelijke toetsing van de inhoud.

In het Mossel- en VISWAD-convenant werken de visserijsector, de overheid en natuurorganisaties nauw samen aan de ontwikkeling van beleid voor een ecologisch en economisch duurzame sector. Dit gebeurt door goed en open overleg op basis van inhoudelijke argumenten en met respect voor elkaars wensen en mogelijkheden. Hierin zijn ook al grote stappen gezet en het is onze ambitie en intentie om dit onverminderd voort te zetten. Objectief en gedegen onderzoek naar effecten van visserij op de natuurwaarden van de Waddenzee is hierbij onmisbaar en is van groot belang om de convenanten tot uitvoer te kunnen brengen. Waddenmozaïek voldoet ons inziens niet aan deze vereisten en wij zien daarin een groot afbreukrisico voor onze convenanten.

De inhoudelijke motivering van het voorstel kenmerkt zich in het voortborduren op onbewezen maar als waar veronderstelde aannames, en op als gemeengoed gebrachte standpunten over de toestand van de natuur en effecten van visserij daarop. Dat gebeurt zonder enige verwijzing naar bestaand onderzoek en literatuur, of naar de relevante kaders van het vigerende beleid. Het voorstel lijkt vooral te zijn geschreven vanuit een natuurvisie, waarin de visserij niet past en op voorhand de gewenste natuurdoelen in de weg zit.

Op dit moment is en wordt bovendien al veel onderzoek uitgevoerd, waaronder een aantal uitgebreide langjarige studies die direct raken aan de deelvragen van Waddenmozaïek. In

Datum:
15 februari 2019

Pagina:
2 van 2

Waddenmozaïek wordt naar deze studies echter op geen enkele wijze verwezen of van de resultaten daarvan gebruik gemaakt.

Waddenmozaïek is daarmee niet een doorwrocht en objectief onderzoeksplan, zoals dat van een wetenschappelijk onderzoeksvoorstel mag worden verwacht. En daarin voorzien wij een groot risico voor het beleidsproces in de Waddenzee. Dat geldt met name voor de beide convenanten (Mosselconvenant en VISWAD). Wij hechten eraan te voorkomen dat een controversieel onderzoeksplan als dit de convenanten op scherp zet. Bovendien is met dit onderzoeksvoorstel ook een groot bedrag aan gemeenschapsgeld gemoeid, waarvan op zijn minst betwijfeld mag worden of dat wel doelmatig wordt besteed.

Ons dringende advies is daarom het onderzoeksvoorstel aan een onafhankelijke inhoudelijke review te onderwerpen, alvorens verdere financiering toe te kennen en tot uitvoering over te gaan. Een verzoek daartoe hebben wij inmiddels bij het Waddenfonds neergelegd. Het uitvoeren van een review is gebruikelijk binnen het wetenschappelijk onderzoek en ook eerdere onderzoeken, alsook de eindrapportages daarvan, zijn ter borging van kwaliteit aan wetenschappelijke review onderworpen geweest.

Aangezien uw provincie participeert in het Waddenfonds, vinden wij het van belang u hiervan op de hoogte te stellen. Daarnaast is het zo dat de drie noordelijke provincies in de begroting van Waddenmozaïek voor een totaalbedrag van bijna € 1,3 miljoen worden opgevoerd en wij hopen dat onze zorgen voor u aanleiding zijn om deze bestedingen kritisch te benaderen. Voor verdere toelichting verwijzen wij graag naar de bijgevoegde notitie.

Ons verzoek wordt mede ondersteund door de volgende organisaties die de belangen van de garnalensector behartigen:

- De Nederlandse Vissersbond te Urk,
- Vereniging VisNed te Urk,
- Vissersvereniging Hulp in Nood te Zoutkamp,
- PO Wieringen te Den Oever,
- PO Texel te Oudeschild,
- Vissersvereniging Ons Belang te Harlingen.

Met vriendelijke groet,

Producentenorganisatie van de
Nederlandse Mosselcultuur

ir. D.A.M. Risseeuw MBA
(secretaris)

Bijlage: notitie Waddenmozaïek (4 pagina's)

Waddenmozaïek

Eind 2018 bracht het Waddenfonds het nieuws naar buiten dat financiering toegekend is aan het projectplan Waddenmozaïek¹ van Natuurmonumenten. De bijdrage bedraagt ruim € 4,1 miljoen op een totale begroting van ruim € 6,4 miljoen. Voor financiering van de overige miljoenen zal vooral een beroep gedaan worden op de noordelijke Provincies, waarvan in totaal een bedrag van bijna € 1,3 miljoen euro wordt gevraagd. Voor een project van dergelijke omvang, bekostigd met gemeenschapsgeld, mag een wetenschappelijk hoogwaardig en breed gedragen projectvoorstel verwacht worden. Helaas is dat ons inziens niet het geval en maken wij ons zorgen over de toon en inhoud van het voorstel.

Inkadering Waddenmozaïek in breder verband

Al ruim tien jaar werken de mossel- en garnalensector nauw samen met overheden en natuurorganisaties (verenigd in de Coalitie Wadden Natuurlijk², hierna CWN) bij het formuleren van beleid voor de visserij. Dit gebeurt in convenanten (Mosselconvenant, VISWAD), waarin een werkwijze centraal staat die gebaseerd is op de ontwikkeling van beleid in goede onderlinge afstemming en op basis van inhoudelijke argumenten met respect voor elkaars wensen en mogelijkheden. Op deze manier zijn in afgelopen jaren grote stappen gezet en hebben wij als sector vele miljoenen euro's geïnvesteerd³ in natuurbeschermende maatregelen. Het is dan ook onze ambitie en intentie om deze werkwijze en samenwerking binnen de convenanten voort te zetten. Onomstreden onderzoek is daarbij onontbeerlijk.

Om reden daarvan moedigen wij verdere kennisontwikkeling aan en juichen wij bijdragen van het Waddenfonds, de Provincies, of anderszins toe. Onderzoek dient zich dan wel te richten op relevante kennisvragen en zodanig te worden uitgevoerd, dat het een constructieve bijdrage levert aan het beleidsproces. Beide aspecten herkennen wij helaas niet in de huidige onderzoeksopzet van Waddenmozaïek.

Algemeen

Als eerste is het opmerkelijk dat in het onderzoeksvoorstel geen enkele referentie benoemd wordt en ook een literatuurlijst ontbreekt. Dit is zeer ongebruikelijk voor een wetenschappelijk onderzoeksvoorstel. De uiteenzetting over nut en noodzaak van het project is vooral gebaseerd op aannames en veronderstellingen als: *“er zijn sterke aanwijzingen”*, *“er zijn belangrijke aanwijzingen”*, *“ook lijken”*, *“onderzoekers vermoeden”*, *“lijkt volgens de beschikbare onderzoeken”*, *“naar alle waarschijnlijkheid”*, *“lijken hier”*, *“zal wellicht”*, of *“eerder onderzoek suggereert dat”*, zonder dat de lezer de bron van deze beweringen kan nagaan.

Met het ontbreken van referenties beperkt de onderbouwing zich tot beweringen en persoonlijke visies van de aanvragers. Voorts ontbreken in het voorstel duidelijk geformuleerde en toetsbare hypothesen. Ook wordt niet ingegaan op de praktische uitvoering van het onderzoek (opzet, toe te passen methoden, statistische borging, etc.). Een dergelijk onderzoeksvoorstel zou ingediend als NWO⁴ aanvraag niet voor financiering in aanmerking komen.

---

¹ <http://waddenfonds.nl/nieuws/40/waddenfonds-ondersteunt-zes-grote-projecten/>

² Natuurmonumenten, De Waddenvereniging, Vogelbescherming Nederland, Stichting Wad, Landschap Noord-Holland, It Fryske Gea, Stichting Het Groninger Landschap

³ Zie bijvoorbeeld het rapport <http://edepot.wur.nl/446741> inzake de sociaal-economische investeringen in de mosseltransitie

⁴ <https://www.nwo.nl/>

Focus op visserij als oorzaak

Het onderzoeksvoorstel kenmerkt zich verder in het voortborduren op onbewezen maar als waar veronderstelde aannames, en op als gemeengoed gebrachte standpunten over de toestand van de natuur. Zo wordt zonder verdere onderbouwing of toelichting de stelling geponeerd dat *de natuurkwaliteit onder water zorgen baart* en dat *de natuur onder druk staat*, als motivering voor nut en noodzaak van het project. De verwoorde aannames en standpunten worden gepositioneerd als vanzelfsprekendheid, waaruit de rest van het betoog logischerwijs voortvloeit.

Waar wel een onderbouwing wordt gegeven, blijkt deze vooral op speculaties te zijn geschoeid. Zo is volgens Waddenmozaïek het *“vermoeden dat schakels in het voedselweb in slechte conditie verkeren”*, lijkt *“het overige bodemleven sterk verarmd”*, zijn *“de populaties grote vissen naar alle waarschijnlijkheid sterk afgenomen”* en wordt gesteld dat *“menselijke invloeden op de Waddenzee hier mede debet aan lijken”* en *“de bodemberoerende visserij mogelijk een negatief effect heeft op natuurherstel.”* Daarbij wordt gesteld dat de bodem van de Waddenzee ooit *“vol lag met grind, keien, kienhout en harde veenpakketten”* die thans verdwenen zijn, *“waarschijnlijk door de sleepnetvisserij”*. Alhoewel wij bekend zijn met deze beweringen vanuit de convenantvergaderingen en het CWN Wadden Appèl⁵, hebben wij tot op heden geen toelichting gehad waarop dit gebaseerd is en/of waar dit is gedocumenteerd.

Voor zover er al sprake is van veranderingen in de Waddenzee door bijvoorbeeld de afname van grote vissen, worden mogelijke andere oorzaken dan visserij als oorzaak van deze veranderingen niet of slechts zijdelings behandeld. Zo is uit onderzoek gebleken dat opgroeiende schol door klimaatverandering eerder wegtrekt uit de Waddenzee als reactie op het opwarmende water⁶, hetgeen een groot effect kan hebben op vispopulaties. Ook de betekenis van de sterk gegroeide populatie zeehonden⁷ als predator van vis komt niet aan de orde. Dit laatste is des te vreemder omdat in het onderzoeksvoorstel het voedselweb centraal staat, en dus juist de zeehond als toppredator een belangrijke soort is voor het begrijpen van vispopulaties en het functioneren van het voedselweb als geheel. Desondanks wordt de zeehond niet genoemd in het onderzoeksvoorstel.

Negeren bestaande kennis

Al jarenlang wordt flink geïnvesteerd in onderzoek naar de onderwaternatuur en de effecten van visserij. Tussen het najaar van 2006 en het voorjaar van 2012 heeft een consortium van Imares (tegenwoordig Wageningen Marine Research), het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) en onderzoeksbureau Marinix in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken en de Producenten Organisatie van de Nederlandse Mosselcultuur een onderzoek uitgevoerd naar het effect van bodemberoerende visserij op de ondergedoken natuurwaarden in de Waddenzee. Dit onderzoek is bekend onder de naam Project Duurzame Schelpdiercultuur (PRODUS) en is vrij beschikbaar voor belangstellenden⁸. Wie de onderzoeksvragen binnen Waddenmozaïek vergelijkt met deze studie constateert dat veel van de deelvragen inmiddels beantwoord zijn in PRODUS. Zowel de opzet van het PRODUS-project als de rapportages zijn getoetst op wetenschappelijke kwaliteit door een externe auditcommissie, waarvan onder andere dr. Tjisse van der Heide deel uitmaakte. Deze onderzoeker is als coauteur van Waddenmozaïek daarom tot in detail op de hoogte van PRODUS. De vraag is waarom het bestaan en de uitkomsten van deze studie volledig buiten beschouwing worden gelaten. PRODUS wordt zelfs niet eens genoemd in Waddenmozaïek.

⁵ <https://waddenvereniging.nl/wv/images/PDF/WADDENAPPEL-LR.pdf>

⁶ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1365-2486.2012.02795.x#accessDenialLayout>

⁷ <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/marine-research/show-marine/Gewone-zeehond-terug-als-invloedrijk-roofdier-in-Waddenzee-en-kustzone.htm>

⁸ <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/marine-research/Onderzoek/Projecten/PRODUS-Project-onderzoek-duurzame-schelpdiercultuur.htm>

Sinds 2011 voert Wageningen Marine Research bovendien in opdracht van het Ministerie LNV het project Effectiviteit Gebiedsbeschermende Maatregelen (MEGMA)⁹ uit naar de gevolgen voor de natuur van gebiedssluitingen, zoals die voortvloeien uit het Mossel- en VISWAD-convenant. Alhoewel dit onderzoek zeer nauw raakt aan de onderzoeksvragen uit Waddenmozaïek, hebben de schrijvers van het onderzoeksvoorstel geen enkele poging ondernomen om tot afstemming te komen tussen beiden. Niet alleen zijn van het MEGMA-onderzoek de rapportages vrij beschikbaar voor belangstellenden, ook is Waddenmozaïek aanvrager Natuurmonumenten volledig op de hoogte van dit onderzoek via onder andere de projectgroep vergaderingen van de beide convenanten.

Het verbaast ons dan ook ten zeerste dat Waddenmozaïek stelt dat *“over het ondergedoken deel van de Waddenzee weinig natuurgegevens beschikbaar zijn”* (pagina 21). Er wordt al decennialang intensief onderzoek uitgevoerd in de Waddenzee door onder andere Wageningen Marine Research¹⁰, het NIOZ¹¹ en onderzoeksbureau Marinx¹². Deze kennis blijkt echter niet tot nauwelijks benut te zijn bij de totstandkoming van Waddenmozaïek. Zo is vreemd dat beweerd wordt dat *“onbekend is waar de ondergedoken natuurlijke mosselbanken, zeegrasvelden en harde structuren liggen”*, terwijl al sinds 1992 uitgebreide inventarisaties van ondergedoken mosselbanken plaatsvinden.

Niet betrekken van convenantpartners

Waddenmozaïek pretendeert beleidsondersteunend te zijn opgezet, beleid zoals dat voor de mossel- en garnalenvisserij wordt vormgegeven in het Mossel- en VISWAD-convenant. Beide sectoren spannen zich binnen dit verband samen met de overheid en de CWN (waar Natuurmonumenten deel van uitmaakt) in om tot reële, haalbare en duurzame oplossingen te komen.

Het zou dan ook voor de hand hebben gelegen dat de convenantpartners voorafgaand aan vraagstelling en opzet van het onderzoek geraadpleegd zouden zijn, zoals dit ook bij PRODUS en MEGMA is gebeurd. In voorliggend geval is daar echter geen sprake van geweest, waardoor wij verrast waren om via berichtgeving in de pers kennis te nemen van het bestaan van Waddenmozaïek en de toekenning van financiering door het Waddenfonds. Wij beschouwen het als een gemiste kans dat Natuurmonumenten bij het opstellen van het onderzoeksplan geen betrokkenheid heeft gewenst van de partners uit beide convenanten. Dit is een gemis omdat (1) de aanwezige kennis binnen de convenanten, waaronder die van de vissers, niet is benut, (2) het onderzoek nu niet goed aansluit op de discussies, zoals die in beide convenanten lopen, en daarmee ook en vooral (3) het onderzoek draagvlak mist.

Ook in het verdere vervolg van het onderzoek worden belangrijke gebruikers van de Waddenzee slechts zeer zijdelings betrokken via *“informatieoverdracht over wat binnen het project gaat gebeuren en welke resultaten het oplevert”* (pagina 26). Dit geldt ook voor de financiers van het project (Provincies, Waddenfonds), die slechts op de hoogte worden gehouden via nieuwsbrieven en (de door het Waddenfonds verplichte) voortgangsrapportages. De Provincies worden uitgenodigd om een beleidsmedewerker als agendalid deel te laten nemen aan de projectgroep. Verder houdt vooral de projectleider Natuurmonumenten toezicht op dit onderzoek. Het is duidelijk dat een steviger betrokkenheid, inhoudelijke afstemming en regie van de Provincies wenselijk is in een onderzoek dat raakt aan zoveel belangen.

⁹ <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksprojecten-LNV/Expertisegebieden/kennisonline/Gesloten-gebieden-Waddenzee.htm>

¹⁰ <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/marine-research/show-marine/Waddenzee.htm>

¹¹ <https://www.nioz.nl/en/expertise/waddencentre>

¹² https://www.researchgate.net/profile/Marnix_Stralen

Resumerend

Waddenmozaïek is niet een doorwrocht en objectief onderzoeksplan zoals van een wetenschappelijk onderzoeksvoorstel mag worden verwacht. Het lijkt vooral te zijn geschreven vanuit een natuurvisie, waarin de visserij niet past en de visserij op voorhand de gewenste natuurdoelen in de weg zit. De aanvraag kenmerkt zich als amateuristisch en lijkt bewust te zijn geschreven vanuit een niet-wetenschappelijk oogmerk, aansluitend op de vorig jaar door de CWN geuite visie op visserij en natuur in hun gezamenlijke uitgave Wadden Appèl¹³.

Het op deze wijze organiseren en uitvoeren van onderzoek vormt naar onze mening een directe bedreiging voor de beide convenanten (Mosselconvenant en VISWAD). Binnen de convenanten hebben onze sectoren zich de afgelopen tien jaar juist gericht op het ontwikkelen van beleid in goede onderlinge afstemming en op basis van breed gedragen inhoudelijke kennis en argumenten en met respect voor elkaars wensen en mogelijkheden. Wij zien niet hoe Waddenmozaïek aan deze werk- en omgangswijze een bijdrage kan leveren. Bovendien is met dit onderzoeksvoorstel een groot bedrag aan gemeenschapsgeld gemoeid, geld dat mogelijk veel doelmatiger kan worden besteed dan aan een op voorhand controversieel onderzoek.

Ons dringende advies is dan ook het onderzoeksvoorstel aan een inhoudelijke review te onderwerpen door onafhankelijke deskundigen, alvorens verdere financiering toe te kennen en tot uitvoering over te gaan. Dit is een gebruikelijke werkwijze om de wetenschappelijke kwaliteit en objectiviteit van onderzoek te borgen, en is bijvoorbeeld ook toegepast bij de totstandkoming van PRODUS. Als review- of auditcommissie valt te denken aan gerenommeerde onderzoekers als prof. dr. Jaap van der Meer (Vrije Universiteit Amsterdam en NIOZ), prof. dr. Aad Smaal (Wageningen Universiteit en Delta Academy, eindverantwoordelijk onderzoeker PRODUS) en prof. dr. Peter Herman (TU Delft en Deltares).

Tot slot dringen wij aan op een herziening van de verantwoording en afstemming van het project, zodat meer regie en inspraak mogelijk is door provinciale overheden en belanghebbenden. Toevoeging van een inhoudelijke beleidsmedewerker namens de drie Provincies en een bestuurder/beleidsmedewerker namens de garnalenvissers en mosselkwekers aan de stuurgroep, alsook toevoeging van thans niet betrokken deskundige Waddenonderzoekers aan de projectgroep en wetenschappelijke werkgroep lijkt ons in dit opzicht meer dan wenselijk. Ook hierover kan aan de reviewcommissie advies worden gevraagd.

---

¹³ Citaat uit het Wadden Appèl: *“Het buitendijkse leven onder en boven water baart grote zorgen. Het neemt af in variëteit en omvang. Het voedselweb in het natte wad verkeert in een beroerde conditie. Cruciale onderdelen ontbreken, zoals populaties grote vissen en andere toppredatoren. Met het verdwijnen van grote en oude biostructuren – natuurlijke schelpdierbanken, zeegrasvelden – is het fundament onder het systeem weggeslagen. Het actief verwijderen en verbrijzelen van natuurlijk hard substraat, ter bescherming van sleepnetten, heeft de laatste restjes fundament weggehaald. De huidige ecologische armoede onder water maakt het systeem kwetsbaar en dwingt tot inkrimping van oogstactiviteiten”*.
<https://waddenvereniging.nl/wv/images/PDF/WADDENAPPEL-LR.pdf>